

Рішення
разової спеціалізованої вченої ради
про присудження ступеня доктора філософії

Здобувач ступеня доктора філософії Зосім Станіслав Анатолійович 1998 року народження, громадянин України, освіта вища: закінчив у 2021 році Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» за спеціальністю 191 «Архітектура та містобудування», виконав акредитовану освітньо-наукову програму «Архітектура та містобудування».

Разова спеціалізована вчена рада, утворена наказом Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» Міністерства освіти і науки України, місто Полтава від «03» липня 2026 року № 213, у складі: Голови разової спеціалізованої вченої ради -

Вадіма Вадімова, доктора архітектури, професора, директора навчально-наукового інституту архітектури, будівництва та землеустрою Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»,

Рецензента - Андрія Дмитренка, кандидата технічних наук, доцента, доцента кафедри архітектури будівель та дизайну Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»,

Офіційних опонентів - Ігоря Гнеся, доктора архітектури, професора, завідувача кафедри архітектурного проектування та інженерії Національного університету «Львівська політехніка»,

Олени Олійник, доктора архітектури, професора, професора кафедри архітектурного проектування Національної академії образотворчого мистецтва і архітектури,

Михайла Габреля, кандидата технічних наук, доцента, доцента кафедри архітектури Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені Степана Зеноновича Ѓжицького,

на засіданні «10» вересня 2026 року прийняла рішення про присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 19 «Архітектура та будівництво» Зосіму Станіславу Анатолійовичу на підставі публічного захисту дисертації «Принципи архітектурно-планувальної організації нової повоєнної житлової забудови в Україні» за спеціальністю 191 «Архітектура та містобудування».

Дисертацію виконано в Національному університеті «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» Міністерства освіти і науки України, місто Полтава.

Науковий керівник: Ніколаєнко Володимир Анатолійович, доктор архітектури, професор, завідувач кафедри архітектури будівель та дизайну Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка».

Дисертацію подано у вигляді спеціально підготовленого рукопису. Робота є завершеним самостійним науковим дослідженням, у якому одержано нові науково обґрунтовані результати, що мають істотне значення для галузі архітектури та будівництва. Зміст роботи відповідає заявленій темі, меті та завданням дослідження.

Наукова новизна отриманих результатів полягає у розробці принципів архітектурно-планувальної організації нової повоєнної житлової забудови в Україні, що враховують аспекти цивільного захисту, адаптивності архітектурно-планувальних рішень, соціально-просторової інтеграції, енергоефективності, інклюзивності та універсального дизайну, контекстуальної відповідності та локальної ідентичності та підвищення комфорту проживання.

Достовірність отриманих результатів забезпечується використанням обґрунтованих наукових підходів, методологічних засад архітектурно-планувальної організації нової повоєнної житлової забудови в Україні. Достовірність запропонованих методик підтверджується узгодженістю теоретичних положень із практичними аспектами організації житлової забудови у вигляді принципів та прийомів. Запропоновані принципи та прийоми є методологічним інструментарієм для якісного формування нової повоєнної житлової забудови та стратегічного просторового планування в умовах сучасних викликів.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості використання розроблених рекомендацій органами державної влади та місцевого самоврядування, архітектурними й містобудівними установами та проєктними організаціями для формування стратегій відбудови, розробки проєктів нового будівництва (зокрема соціального та доступного житла), а також навчальними закладами в освітньому процесі, що загалом сприятиме підвищенню безпеки, інклюзивності та якості життя мешканців.

Дисертаційна робота відповідає вимогам пункту 6 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами). Дисертація має чітку логічну структуру, містить завершені наукові результати, характеризується належним рівнем обґрунтованості положень, послідовністю викладу матеріалу та відповідністю встановленим вимогам до дисертаційних робіт.

Здобувач має 13 наукових публікацій за темою дисертації, з них 5 статей у наукових фахових виданнях України, 1 – у виданнях іноземних держав, які включено до міжнародної наукометричної бази даних Scopus, 7 – у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій (6 публікацій, що відповідають п. 8 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії від 12 січня 2022 р. № 44):

1. Зосім, С., & Ніколаєнко, В. А. (2023). Теоретичні передумови формування нової повоєнної житлової забудови в Україні. *Сучасні проблеми Архітектури та Містобудування*, (67), 221–229. <https://doi.org/10.32347/2077-3455.2023.67.221-229>

2. Зосім, С. (2024). Формування нової повоєнної житлової забудови в Україні: аналіз зарубіжного практичного досвіду. *Сучасні проблеми Архітектури та Містобудування*, (68), 237–250. <https://doi.org/10.32347/2077-3455.2024.68.237-250>

3. Зосім, С. (2024). Аналіз вітчизняного практичного досвіду формування багатоквартирної житлової забудови 2010 –2022 рр. на прикладі міста Полтави та села Розсошенці. *Містобудування та територіальне планування*, (87), 56–76. <https://doi.org/10.32347/2076-815x.2024.87.56-76>

4. Зосім, С., & Ніколаєнко, В. А. (2024). Аналіз вітчизняного практичного досвіду формування багатоквартирної житлової забудови 1991 – 2010 рр. на прикладі міста Полтави. *Сучасні проблеми Архітектури та Містобудування*, (70), 206–221. <https://doi.org/10.32347/2077-3455.2024.70.206-221>

5. Зосім, С. (2025). Зміна пріоритетності архітектурно-планувальних принципів у процесі повоєнного відновлення житла в Україні. *Містобудування та територіальне планування*, (90), 23–34. <https://doi.org/10.32347/2076-815x.2025.90.23-34>

6. Zosim S. Preservation of National Traditions of Ukrainian Architecture During the Reconstruction of Destroyed Cities and Villages in the Post-War Period / S. Zosim, V.A. Nikolaienko, V.V. Nikolaienko // *International Journal of Conservation Science*. – 2024. – Vol. 15, Special Issue 1. – P. 221– 234. – DOI: 10.36868/IJCS.2024.SI.18.

У дискусії взяли участь голова, рецензент, офіційні опоненти та висловили зауваження:

Вадімов Вадім Митрофанович, доктор архітектури, професор, директор навчально-наукового інституту архітектури, будівництва та землеустрою Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» надав позитивну рецензію без зауважень.

Гнесь Ігор Петрович, доктор архітектури, професор, завідувач кафедри архітектурного проєктування та інженерії Національного університету «Львівська політехніка» виступив із дискусійними запитаннями і зауваженнями рекомендаційного характеру:

1. Задекларований об'єкт дослідження – житлова забудова – недостатньо конкретний, оскільки може включати як багатоквартирне, так і одноквартирне житло. З тексту дисертації кінцевою метою відбудови житлового фонду вбачається саме міське багатоквартирне житло, хоча деякі напрацювання можна успішно застосовувати і в сфері одноквартирного житла, наприклад принцип інкрементальності.

2. В дисертації чітко простежується орієнтація на тотальну відбудову повністю зруйнованих міст, тобто нове будівництво. Але ситуація насправді не така однозначна. Практика свідчить, що багатоквартирний житловий фонд в більшості окупованих міст не повністю знищений – є будинки цілком розбиті, є лише частково зруйновані, є в тій чи іншій мірі пошкоджені, трапляються майже вцілілі. Виникає запитання: що робити з цим спадком війни, як всі пропонувані роботою принципи можуть застосовуватись до відновлення пошкодженого довоєнного житлового фонду? Де проходить межа між знесенням і відновленням і т.п.?

3. Дисертацією пропонується запровадити повну експлуатаційну готовність зданого житла, однак дана пропозиція є дискусійною. Сьогодні практика здачі в експлуатацію квартир «під ремонт» досить звичка і вважається, що вигідна тільки девелоперам і будівельникам. Однак у 80-х роках ХХ ст. в наукових колах існувала серйозна полеміка, яка обґрунтовувала саме такий підхід, який дозволяв уникнути руйнування вже готових до заселення квартир з метою пристосування до реальних, інколи дуже специфічних потреб, уподобань, смаків і фінансових можливостей мешканців. Очевидно істина лежить десь посередині. Тож можливо варто було б межах даної дисертації провести соціологічне дослідження, щоб виявити, який відсоток потенційних споживачів житла віддають перевагу готовим до заселення квартирам, а скільки вітають існуючу схему «доробляти самому», яка до того ж буде для них суттєво дешевшою.

4. Зважаючи на колосальний обсяг майбутніх завдань по відновленню зруйнованого житлового фонду, в дисертації варто було б розглянути питання найбільш раціональних будівельних систем для відбудови, в тому числі зважаючи на можливості повторного використання величезних обсягів будівельного сміття, гори якого виникли на місці зруйнованих будинків.

5. Досвід житлової відбудови в Україні після 2 світової війни свідчить, що в сільській місцевості відбудова була здійснена самими власниками садиб, правда, при допомозі держави будівельними матеріалами. Цікаво було б, якби дана дисертація розглянула і цей варіант відбудови, бо є великі сумніви, чи підйомна це задача для держави. Обіцяна сьогодні закордонна допомога може зникнути вже після кількох корупційних скандалів, від яких ми ніяк не застраховані. Тож програма відбудови, окрім держави, могла би спиратися також на будівельний бізнес і на будівельну самодіяльність самих мешканців.

Олійник Олена Павлівна, доктор архітектури, професор, професор кафедри архітектурного проектування Національної академії образотворчого мистецтва і архітектури виступила із зауваженнями рекомендаційного характеру:

1. Розглядаючи теоретичну джерельну базу, здобувач, на нашу думку, недостатньо уваги приділяє сучасним українським дослідникам, які розглядали принципи відновлення і повоєнної житлової забудови, зокрема, статті Олійник О.П., Деркача С.І. та ін. Також недостатньо робіт, надрукованих під час повномасштабного вторгнення, після 2022 року. Здобувачу рекомендовано зробити більш повний огляд наукової літератури з даного питання і представити в презентації під час захисту дисертації.

2. В другому розділі, що стосується методології дослідження, забагато уваги приділено теорії відновлення, а також принципам системного підходу М.М. Дьоміна, які не зовсім відповідають темі дисертації. Методологія саме дисертаційного дослідження розкривається лише в підрозділі 2.3, але тут теж забагато уваги приділено саме процесу відновлення та концепціям зменшення ризику катастроф. Разом з тим, архітектурно-планувальній організації нової повоєнної житлової забудови приділено набагато менше уваги.

3. В розділі 3, де здобувач розглядає чинники і фактори, насправді представлені програми та види повоєнної забудови (табл. 3.1). Порівняльна таблиця сама по собі дуже цікава, але це не фактори, скоріше порівняльний аналіз забудови.

4. Автор представляє на розгляд багато теоретичних моделей, проте деякі з них є повторами попередніх наукових розробок (зокрема, «Ієрархічна модель взаємозв'язків і впливу факторів на формування соціального житла на постконфліктних територіях» – це фактично модель Дьоміна-Лаврика); а решта не стосуються мети дослідження, а саме визначення архітектурно-планувальних принципів формування нової повоєнної житлової забудови в Україні. Так, на рис.3.6. представлена «Принципова модель відновлення в умовах військового конфлікту», яка розкриває принципи відновлення, а не архітектурно-планувальну організацію забудови. Так само і «Концептуальна модель нової повоєнної житлової забудови в Україні» (Рис. 4.1) теж присвячена організації процесу відбудови і пріоритетним видам житла, а не архітектурно-планувальній організації. Можливо, краще було би скоротити кількість моделей, зосередившись на їх змісті.

5. Здобувач дуже багато уваги приділяє принципам, етапам і концепціям відновлення, водночас принципи архітектурно-планувальної організації забудови на рівні окремих будинків і квартир розкриті недостатньо. Коли автор в 4 розділі формулює «Принципи формування нової повоєнної житлової забудови» - вони теж не в повній мірі є принципами архітектурно-планувальної організації. Окрім 4.9, принципи організації на рівні квартир чи будинків не представлені.

6. Прийоми реалізації принципу контекстуальної відповідності та локальної ідентичності (Рис. 4.29) виглядають дещо спрощеними і не в повній мірі розкривають тему наступності та локальної ідентичності. Прийоми адаптивності архітектурно-планувальних рішень теж є схематичними і не прив'язані до існуючих конструктивних схем і типів будинків.

7. Висновки до 4 розділу, як і загальні висновки, є дуже короткими – всього по одній сторінці, чого явно недостатньо для підсумків дисертаційного дослідження. Рекомендовано розширити і поглибити висновки в презентації на захисті.

8. Нарешті, в тексті зустрічаються технічні неточності і помилки. Так, на стор. 157 цитується Гайдученя О.А., проте в посиланні в списку літератури - зовсім інші автори. Джерело 187, надане англійською мовою, насправді є російськомовним. Це Лаврик Г. И. Методологические основы районной планировки. Введение в демоэкологию: учебник для вузов. Белгород : БГТУ им. В. Г. Шухова, 2006. 117 с. Бажано виключати такі посилання з українських дисертацій.

Габрель Михайло Миколайович, кандидат технічних наук, доцент, доцент кафедри архітектури Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені Степана Зеноновича Гжицького виступив із дискусійними запитаннями:

1. Концептуальна модель розроблена Дисертантом (підрозділ 4.1, с. 145–149), побудована переважно на нормативно-цільовому сценарії розвитку, що передбачає виконання основних організаційних, фінансових та інституційних передумов. Водночас у роботі практично не досліджено сценарії відхилення від цих передумов (ресурсний дефіцит, конфлікт інтересів, зміна державної політики, нерівномірна інституційна спроможність громад, повторна ескалація

воєнних дій). Через це залишається відкритим питання стійкості запропонованої моделі до реальних ризиків впровадження.

2. У дисертаційній роботі автор проводить ґрунтовний історико-ретроспективний та типологічний аналіз багатоквартирної житлової забудови, починаючи з повоєнного періоду 1950-х років і до сучасних тенденцій (підрозділ 1.1, с. 25–55). Проте, зважаючи на те, що в Україні значну частку житлового фонду (особливо у малих містах, селищах, сільській місцевості та на деокупованих територіях) становить індивідуальна садибна забудова, яка також зазнала колосальних руйнувань, цей аспект виявився недостатньо розкритим. Виникає питання: якою мірою розроблені автором архітектурно-планувальні принципи та концептуальні моделі застосовні до нової повоєнної садибної забудови?

3. Тема дослідження акцентує увагу на формуванні нової повоєнної житлової забудови. Водночас, з огляду на масштаби руйнувань і необхідність раціонального використання ресурсів, значна кількість пошкоджених будинків (зокрема типових серій, еволюцію яких автор детально розглядає у першому розділі) підлягає не повному знесенню, а реконструкції та модернізації. Практична цінність дослідження суттєво б зросла за умови розробки та включення до нього конкретних архітектурно-планувальних прийомів реконструкції існуючих будівель (наприклад, інтеграція засобів цивільного захисту, підвищення енергоефективності та інклюзивності у вже наявні структури).

4. Визначені у роботі архітектурно-планувальні принципи можуть вступати у протиріччя під час практичної реалізації (наприклад, жорсткі вимоги цивільного захисту конфліктують із контекстуальною відповідністю та підвищенням комфорту). Потребує додаткового роз'яснення, як саме запропонована концептуальна модель збалансовує ці вимоги безпосередньо на етапі проєктування.

5. Дисертант обґрунтовано наголошує на важливості застосування принципу контекстуальної відповідності та збереження локальної ідентичності як дієвого запобіжника від архітектурної уніфікації. Водночас безпрецедентні масштаби руйнувань та гостра потреба у швидкому забезпеченні житлом внутрішньо переміщених осіб диктують необхідність широкого впровадження стандартизованих, типових рішень. У роботі варто було б детальніше розкрити питання: за допомогою яких саме архітектурно-планувальних та просторових прийомів можливо ефективно поєднати вимоги масового індустріального зведення житла із збереженням культурної пам'яті та унікального масштабу історичних міст?

Дмитренко Андрій Юрійович, кандидат технічних наук, доцент, доцент кафедри архітектури будівель та дизайну Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» виступив із зауваженнями:

1. На думку рецензента, питання, пов'язані з підвищенням стійкості та автономності житла, більше пов'язані з безпековими питаннями і мали б розглядатися у зв'язку з принципом цивільного захисту від військових загроз, а не принципом енергоефективності.

2. Також, на думку рецензента, назва принципу цивільного захисту від військових загроз сформульована дещо вузько. На його думку, вдалішою була б

назва «забезпечення стійкості й безпеки під час надзвичайних ситуацій різного походження». Висловлені зауваження мають рекомендаційний та дискусійний характер і не впливають на загальне позитивне враження від роботи.

Результати відкритого голосування:

«За» – п'ять членів ради.

«Проти» – німає членів ради.

Загальна оцінка роботи і висновок. Дисертація Зосіма Станіслава Анатолійовича на тему: «Принципи архітектурно-планувальної організації нової повоєнної житлової забудови в Україні», що подана на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 19 Архітектура та будівництво за спеціальністю 191 Архітектура та містобудування є завершеним самостійним науковим дослідженням і відповідає вимогам пункту 6 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами), а її автор, Зосім Станіслав Анатолійович, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 19 Архітектура та будівництво за спеціальністю 191 Архітектура та містобудування.

На підставі результатів відкритого голосування разова спеціалізована вчена рада присуджує Зосіму Станіславу Анатолійовичу ступінь доктора філософії з галузі знань 19 Архітектура та будівництво за спеціальністю 191 Архітектура та містобудування.

Відеозапис трансляції захисту дисертації додається.

Окрема думка члена разової ради додається (за наявності).

Голова
Разової спеціалізованої вченої ради
д.арх., професор

Проректор з наукової роботи
д.т.н., професор

Вадім ВАДІМОВ

Олена СТЕПОВА